

TÜRKİYE’DE MÜLTECİLİK KONUSU ÜZERİNE YAZILMIŞ DOKTORA TEZLERİNİN İNCELENMESİ

Yücel KORKMAZ

Dr. Öğr. Üyesi

Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

yucelkorkmaz@klu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3355-3117>

DOI: 10.31834/ortadoguvegoc.1801738

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 11 Ekim / 15 October 2025

Kabul Tarihi / Accepted: 9 Aralık / 9 December 2025

Yayın Tarihi / Published: 17 Aralık / 17 December 2025

Yayın Sezonu / Pub Season: Aralık / December

Atıf / Cite: Korkmaz, Y. (2025). Türkiye’de Mültecilik Konusu Üzerine Yazılmış Doktora Tezlerinin İncelenmesi. Ortadoğu ve Göç, 15(2). ss. 306-329.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and checked via a plagiarism detector.

Öz

Bu araştırma, 2013–2024 yılları arasında mültecilik konusunda hazırlanmış doktora tezlerini; araştırma yöntemi, yayın yılı, ana bilim dalı ve konu temaları bakımından incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olan mülteciliğin hangi temalara vurgu yaptığını da ortaya koymaktır. Araştırma, hem mevcut çalışmaların genel bir görünümünü ortaya çıkarması hem de ileride yürütülecek araştırmalara yol göstermesi bakımından önemlidir. Araştırma kapsamında, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanında “mülteci” anahtar kelimesi kullanılarak yapılan taramada; “tez adı”, “izinli” ve “doktora tezi” filtreleri uygulanmıştır. Bu doğrultuda, 2013–2024 yılları arasında yayımlanmış toplam 134 doktora tezine ulaşılmıştır. Elde edilen tezler, doküman analizi ve içerik analizi yöntemleriyle incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre tezlerin önemli bir bölümünde saha araştırması türü tercih edildiği, yöntemsel açıdan ise en çok nitel ve karma araştırma yöntemlerinin tercih edildiği belirlenmiştir. Doktora tezlerinin en yoğun şekilde 2022 yılında üretildiği, mültecilik konusuna ilişkin çalışmaların ise ağırlıklı olarak eğitim bilimleri, sosyoloji ve siyasal bilimler, ana bilim dallarında gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Elde edilen veriler, mülteciliğin 20 farklı ana bilim dalında ve çeşitli konularda işlenmesi çok boyutlu ve disiplinler arası bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu göç, Sığınmacı, Mülteci, Doküman analizi, İçerik analizi.

AN ANALYSIS OF DOCTORAL THESES WRITTEN ON THE SUBJECT OF REFUGEES IN TÜRKİYE

Abstract

This research aims to examine doctoral theses prepared on the subject of refugeehood between 2013 and 2024 in terms of research method, year of publication, main field of study, and subject themes. It also aims to reveal which themes

refugeehood, a multidimensional and complex phenomenon, emphasises. The research is important both in terms of providing an overview of existing studies and guiding future research. Within the scope of the research, a search was conducted in the Higher Education Council National Thesis Centre (YÖKTEZ) database using the keyword 'refugee'; filters for 'thesis title', "approved" and 'doctoral thesis' were applied. In this context, a total of 134 doctoral theses published between 2013 and 2024 were identified. The theses obtained were examined using document analysis and content analysis methods. According to the research findings, it was determined that field research was preferred in a significant portion of the theses, and that qualitative and mixed research methods were most frequently preferred in terms of methodology. It was understood that doctoral theses were produced most intensively in 2022, and that studies on the subject of refugeehood were predominantly carried out in the main fields of education sciences, sociology, and political sciences. The data obtained revealed that the treatment of refugeehood in 20 different main fields and on various subjects has a multidimensional and interdisciplinary structure.

Keywords: Forced migration, Asylum seeker, Refugee, Document analysis, Content analysis.

Giriş

Göç, insanların yaşadığı yerden ayrılarak farklı bir coğrafyaya hareket etme sürecidir. Bu hareketlilik, kimi zaman bireylerin kendi iradeleriyle, kimi zaman da iradeleri dışında gelişen zorlayıcı koşulların bir sonucu olarak gerçekleşmektedir (Ekici & Tuncel, 2015). Bu bağlamda ekonomik, politik, sosyal veya çevresel nedenlerle meydana gelen zorunlu veya gönüllü, kısa ya da uzun süreli göç hareketleri, insanlık tarihi kadar eski bir toplumsal olgudur (Akçadağ, 2012).

Tarih boyunca insanlar, ırkı, milliyeti, dini inancı nedeniyle maruz kaldığı zulüm, baskı ve iç savaş sonucu, yaşadığı yerden göç ederek başka ülkeye sığınmıştır (Acar, 2019). Bu çerçevede, Birleşmiş Milletler 1951 Cenevre Sözleşmesi, insanların çeşitli nedenlerle baskı ve zulme uğramaları veya insan haklarının sistematik biçimde ihlal edilmesi durumunda, buldukları ülkeden ayrılarak başka bir ülkeye sığınma hakkına sahip olduklarını vurgulamıştır (Akyürek, 2007).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ağır insan hakları ihlalleri, çok sayıda insanın yaşadığı ülkeden zorunlu olarak göç etmesine ve başka ülkelere sığınmasına neden olmuş, bu süreçte mültecilik kavramı uluslararası bir olgu olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, dünya genelinde sığınmacı ve mülteci haklarını korumak, durumlarını düzenlemek ve karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmek amacıyla 1950 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK / UNHCR) kurulmuştur (Ergüven & Özturanlı, 2013). Ayrıca, mülteci tanımı, haklarını ve devletlerin yükümlülüklerini belirleyen temel belge niteliğindeki “Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Cenevre Sözleşmesi” 28 Temmuz 1951 tarihinde kabul edilmiştir. Sözleşmenin ilk hâlinde 1951 yılından önce meydana gelen olayları kapsayan zaman sınırlaması vardı. Ancak bu sınırlama, 1967 tarihli New York Protokolü ile kaldırılarak sözleşmenin kapsamı tarihsel ve

coğrafi olarak genişletilmiştir (Barkın, 2014). Bu çerçevede, günümüzde “mülteci” kavramı; dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği veya kamu düzenini ciddi biçimde tehdit eden olaylar nedeniyle, vatandaşı olduğu ülkeden ayrılarak başka bir ülkeye sığınmak zorunda kalan kişiler biçimde düzenlenmiştir (UNHCR, 2010).

Tarih boyunca, baskılar, iç çatışmalar ve savaşlar nedeniyle zorunlu göç hareketleri, sığınmacılık ve mültecilik olgularının farklı boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Önceki dönemlerde savaş ve iç kargaşa nedeniyle göçler genellikle aynı coğrafi bölgedeki komşu ülkelere yönelirken, özellikle 2000’li yıllardan itibaren teknolojik gelişmelerin hız kazanması, ulaşım imkânlarının artması ve maliyetlerin düşmesiyle birlikte farklı kıtalara ve uzak bölgelere yönelik göç hareketleri belirgin biçimde artmıştır. Bu durum, sığınmacı ve mülteci sorununa küresel bir nitelik kazandırmıştır (Demirci, 2019). Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre, 2000 yılında dünya genelinde zorunlu olarak yerinden edilen insan sayısı 38 milyon, mülteci sayısı ise 15,9 milyon olarak kaydedilmiştir. Ancak 2024 yılı verilerine göre ise bu rakamlar dramatik biçimde artarak yerinden edilen kişi sayısı 122,6 milyona, mülteci sayısı ise 37,9 milyona ulaşmıştır (UNHCR, 2025).

Araştırma kapsamında kullanılan bazı kavramların doğru biçimde anlaşılması, konunun sağlıklı bir biçimde değerlendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, kendi ülkesinden sosyal veya ekonomik nedenlerle ayrılarak yasal yollarla başka bir ülkeye giden kişiler “göçmen” olarak tanımlanmaktadır (Erbaş & Alioğlu Türker, 2019). Ancak yasal yollarla girdiği ülkede kalış süresini aşan ya da ülkeye yasa dışı yollarla giriş yapan kişiler ise “düzensiz göçmen” olarak adlandırılmaktadır (Perruchoud & Redpath-

Cross, 2009). Ayrıca, zulüm görme, şiddet, savaş veya ölüm tehdidi nedeniyle ülkesini terk ederek başka bir ülkeye uluslararası koruma talebiyle sığınan kişiler “sığınmacı”, bu kişilerin, sığınma başvurularının yetkili merciler tarafından kabul edilmesi durumunda ise “mülteci” olmaktadır (Deniz, 2014).

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni coğrafi kısıtlama koyarak onaylamıştır. Bu kısıtlama doğrultusunda, Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelere gelen sığınmacılara mülteci statüsü verilmemektedir (Resmi Gazete, 2013). Bu nedenle, Türkiye’ye Avrupa dışı ülkelere gelen kişiler, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” kapsamında “şartlı mülteci” veya “ikincil koruma” statülerinden birine dâhil edilmektedir. 62. ve 63. maddelerine göre, bir kişinin uluslararası korumadan yararlanabilmesi için mülteci, şartlı mülteci ya da ikincil koruma statülerinden birine sahip olması gerekmektedir. Buna göre, Avrupa dışındaki ülkelerde yaşanan olaylar nedeniyle Türkiye’ye sığınan yabancılar, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünde değerlendirilmektedir. Bu statülerden hiçbirinin uygulanmadığı durumlarda ise, kişiler 91. madde uyarınca “geçici koruma” statüsü altında barındırılmaktadır. Ayrıca, Türkiye’nin YUKK’un 4. maddesinde belirtilen yaklaşımı doğrultusunda, hiç kimsenin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı veya ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti ya da siyasi görüşleri nedeniyle hayatı veya özgürlüğü tehdit altında olacağı bir yere geri gönderilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu ilke, geri göndermeme ilkesinin bir yansımasıdır. Dolayısıyla, Türkiye’nin uluslararası yükümlülükleri ve insani yaklaşımı çerçevesinde, çeşitli nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan çok sayıda kişiye koruma ve barınma imkânı sağladığı anlaşılmaktadır.

Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında yer almakta olup, çevre ülkelerde yaşanan şiddet, çatışma ve istikrarsızlık ortamları nedeniyle düzensiz göç hareketlerinin önemli bir güzergâhı haline gelmiştir (Günay & Çelik, 2021). Bu durumu kontrol altına almak ve azaltmak amacıyla Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi kısıtlamayı sürdürmektedir (Nurdoğan & Öztürk, 2018). Bununla birlikte, Türkiye her ne kadar Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelere gelen kişilere mülteci statüsü vermese de farklı koruma statü aracılığıyla insanlara güvenli bir yaşam alanı sağlamaktadır.

Yöntem

Bu araştırma, Türkiye'de **2013–2024 yılları** arasında farklı ana bilim dallarında **“mülteci”** konusuna odaklanılarak hazırlanmış doktora tezlerini kapsamaktadır. Bu doğrultuda, **Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi** (<https://tez.yok.gov.tr/>) veri tabanında yer alan **tarama terimi** bölümüne **“mülteci”** kavramı yazılarak; diğer filtreleme seçeneklerinden **“tez adı”**, **“izinli”** ve **“doktora tezi”** sekmeleri seçilmiştir. Ancak tez adı mülteci olup konu içeriği mülteci, sığınmacı, düzensiz göçmen ve geçici koruma hakkından yararlananlar konu edinilmiştir. Bu durum göz önünde bulundurularak sorgulama sonucu en fazla **“mülteci”** adında teze ulaşıldığı için bu kavram tercih edilmiştir. Mülteci kavramı ile diğer kavramların farkı yukarıda ifade edilmiştir. Bu duruma bağlı olarak mülteci kavramının bazı tez içeriklerinde doğru kullanılmadığı da anlaşılmaktadır. Bu bağlamda tarama işlemi **05.04.2025** tarihinde gerçekleştirilmiş olup, ulaşılan **toplam 134 doktora tezi** araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Araştırmada, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Doküman analizi, çeşitli belge ve dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi,

analiz edilmesi, tanımlanması ve tasnif edilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Sak, Şahin Sak, Öneren Şendil, & Nas, 2021)). Elde edilen dokümanlar ayrıca içerik analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir.

Araştırmada doküman analizi yöntemi ile içerik analizi tekniğinin birlikte kullanılmasının temel amacı, farklı çalışmaların sistematik bir biçimde analiz edilerek temaların daha kolay ortaya çıkarılmasını sağlamaktır (Drisko & Maschi, 2016). Bu yöntem aynı zamanda, elde edilen verilerin belirli bir düzen içerisinde benzerlik ve farklılıklarına göre sınıflandırılarak, okuyucunun anlayabileceği bir şekilde yorumlanmasını ve aktarılmasını da sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Verilerin sağlıklı bir şekilde analiz edilebilmesi için, MAXQDA programı ile Microsoft Office araçlarından da yararlanılmıştır. İncelenen tezlerden elde edilen veriler, toplam dokuz ana tema altında sunulmuştur. Bu temaların ilk dördü, Zengin ve Çalış'ın (2017) yaptığı çalışmadaki temalardan yararlanarak araştırma türü, yöntemi, yayın yılı ve yazıldığı ana bilim dalına göre belirlenmiştir. Diğer beş tema ise tematik kodlama yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Tematik kodlama, farklılık ve benzerliklerin tespit edilerek ilişkili kodların gruplandırılmasıdır. Bu gruplama sonucunda kategoriler oluşur, aynı türden kategoriler ise temaları ortaya çıkarır (Baltacı, 2019).

Araştırma kapsamında, doktora tezleri araştırma türü, araştırma yöntemi, yayın yılı, hazırlandığı ana bilim dalı ve konusu temelinde analiz edilmiştir. Araştırmaya dahil edilme kriterleri ise aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

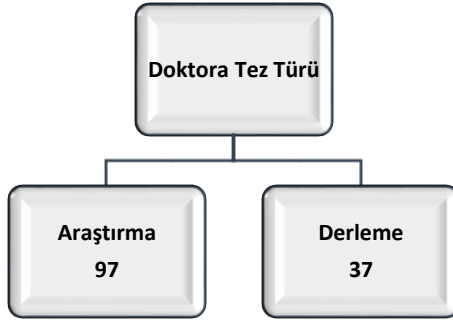
- Araştırmaya 2013-2024 yılları arasında yayımlanan doktora tezleri dahil edilmiştir.
- Yayın izni olmayan doktora tezleri dahil edilmemiştir.

- Yöktez anasayfasında “mülteci” kavramı ile “tez adı” araması yapılmış ve tez adı bu kavram ile ilişkili olan doktora tezleri dahil edilmiştir. Nedeni yukarıda açıklanmıştır.

Bulgular

Bu başlık altında, 2013–2024 yılları arasında incelenen toplam 134 doktora tezinin araştırma türüne göre dağılımı, Şekil 1’de verilmektedir. İnceleme sonucunda, saha araştırması türündeki tezlerin sayısı 97, literatür veya belgesel tarama yöntemiyle gerçekleştirilen tezlerin sayısı ise 37 olarak belirlenmiştir. Saha araştırması yapılmayan tezler, çalışmada derleme olarak ifade edilmiştir.

Şekil 1. Doktora tezlerinin araştırma türüne göre dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir

Araştırma kapsamında incelenen 134 tezdten 97’si saha araştırması niteliğindedir. Saha araştırması yapılan tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımı, Şekil 2’de sunulmaktadır. İnceleme sonuçlarına göre, saha araştırmaları içinde en fazla tercih edilen yöntem nitel araştırma olup, 51 tezde bu yöntem kullanmıştır. Bunu 24 tez ile karma araştırma ve 22 tez ile nicel araştırma yöntemleri takip etmektedir.

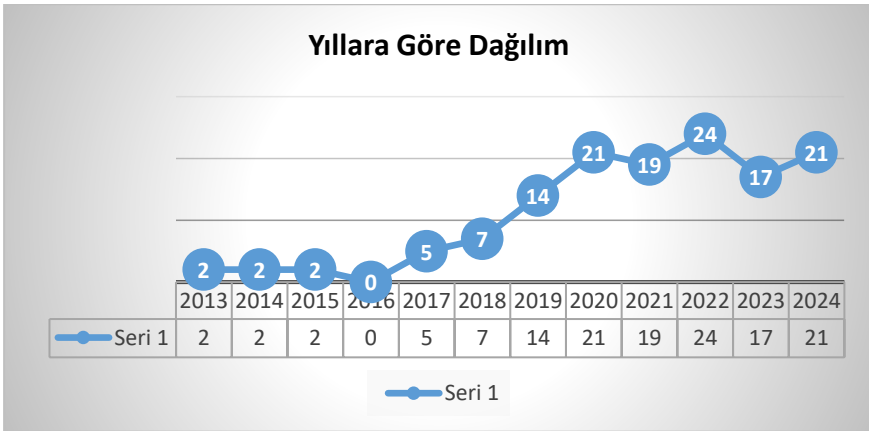
Şekil 2. Doktora tezlerinin araştırma yöntemine göre dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir

Araştırma kapsamında, Şekil 3'te görüldüğü üzere, 2013–2015 yılları arasında hazırlanan tez sayısı 2 iken, 2016 yılında herhangi bir tez bulunmamaktadır. 2017 yılında tez sayısı 5 olarak başlamış ve 2020 yılında 21 teze ulaşmıştır. 2021 yılında tez sayısında bir düşüş gözlemlenmiş, 2022 yılında ise tekrar artış görülmüştür. 2023 yılında ise tekrar bir azalma meydana gelmiştir. Bu veriler, 2020–2024 yılları arasında tez sayısının bir yıl artıp bir yıl azaldığını göstermektedir.

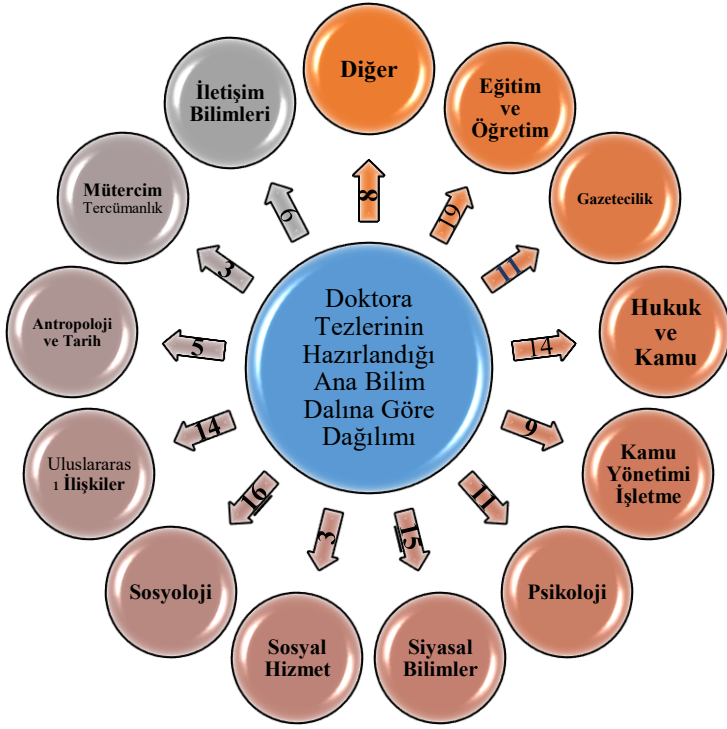
Şekil 3. Doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir

Araştırma kapsamında, Şekil 4'te görüldüğü üzere, mültecilik konusu çok farklı ana bilim dallarında ele alınmıştır. İncelenen toplam 126 tez, 12 farklı ana bilim dalında yoğunlaşırken, “Diğer” başlığı altında ise 8 tez, 8 farklı ana bilim dalında hazırlanmıştır. Bu ana bilim dalları şunlardır: yapı eğitimi, din psikolojisi, coğrafya, iç mimarlık, mimarlık, hayvan sağlığı ekonomisi ve işletmeciliği, sağlık bilimleri ve afet yönetimidir. Her ne kadar tezlerin yoğunlukları ana bilim dalları arasında farklılık gösterse de, mültecilik konusunun toplamda 20 farklı ana bilim dalı alanında ele alınmış olması, konunun çok boyutlu doğasını ve etki alanının genişliğini ortaya koymaktadır. Bu durum, akademik araştırmalara yansıyan ilgi düzeyini değerlendirmek ve özellikle ana bilim dallarına dağılımını analiz etmek açısından önem arz etmektedir.

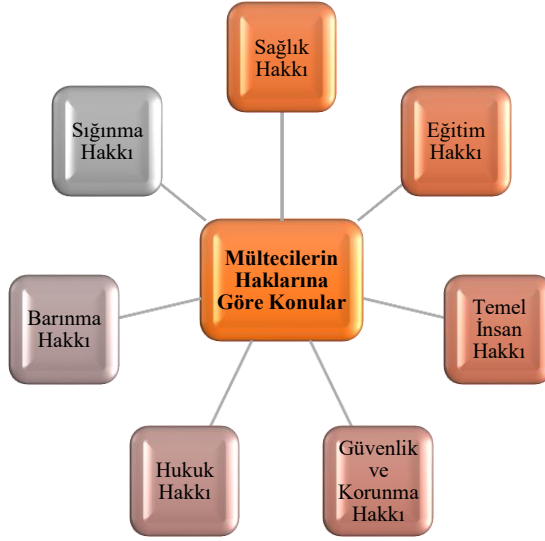
Şekil 4. Doktora tezlerinin hazırlandığı ana bilim dalına göre dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir

Bu bölümde, araştırma kapsamında incelenen tezlerin konularına göre tasnifi sunulmaktadır. Yapılan okumalar ve analizler sonucunda, toplam beş ana tema belirlenmiş ve elde edilen veriler belirli bir düzen içerisinde aşağıda aktarılmaktadır.

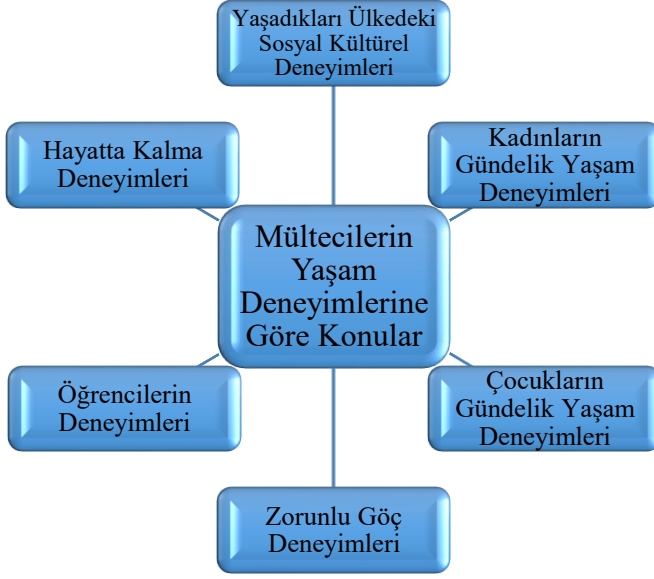
Şekil 5. Mültecilerin haklarına göre konular

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir

Mültecilik, kargaşa, baskı veya savaş gibi durumlar sonucunda bireylerin zorunlu göç ederek başka ülkelere sığınmasıyla başlayan bir süreçtir. Bu süreçte ve sonrasında, ulusal ve uluslararası hukuk ile insan hakları çerçevesinde sağlanması gereken çeşitli haklar bulunmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen doktora tezleri değerlendirildiğinde, özellikle mültecilerin haklarına ilişkin çalışmaların varlığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Şekil 5'te yer alan tezler üzerinden, mültecilere sunulması gereken haklar tematik olarak tasnif edilmiştir. Tasnif kapsamında, öncelikle temel insani haklar ele alınmış; ardından hukuk, eğitim, sağlık ve güvenlik hakları gibi farklı alanlarda haklara vurgu yapılmıştır. Örneğin, (Erbaşı Çuhadar'ın (2020) *Türkiye Örneği Işığında Uluslararası Hukukta Mülteciler* adlı çalışmasında, mültecilerin hukuksal hakları detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

Şekil 6. Mültecilerin yaşam deneyimlerine göre konular

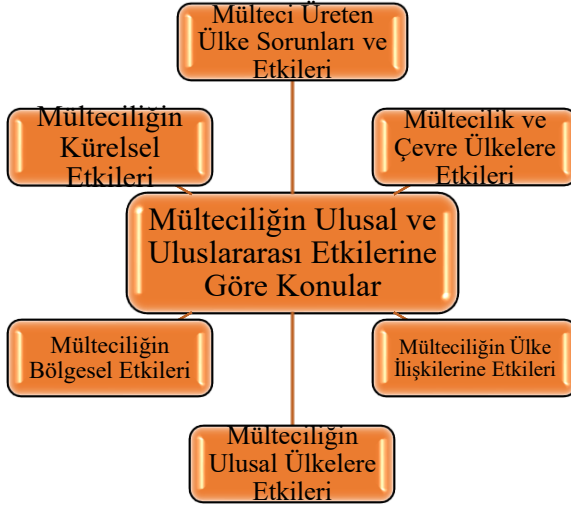

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir

Araştırma kapsamında mültecilerin göç sürecinde ve sonrasında yaşadıkları yaşam deneyimlerine göre tasnifi, Şekil 6'da sunulmaktadır. Bu çerçevede, mültecilerin deneyimleri; zorunlu göç deneyimleri, hayatta kalma deneyimleri, yaşadıkları ülkedeki sosyal ve kültürel deneyimleri, ayrıca kadınların, çocukların ve öğrencilerin gündelik yaşam deneyimleri şeklinde gruplandırılmıştır. Bu tematik tasnif, mültecilerin göç öncesi, göç sırası ve sonrasında çeşitli psikososyal sorunlar yaşadıklarını ve bu sorunlarla baş etmeye çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Özellikle, aile bireylerinin kaybı, sosyal ve ekonomik durumun bozulması, dini ve kültürel alışkanlıkların değişimi, ayrıca eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki eksiklikler, mültecilerin deneyimlediği olumsuz koşullar arasında yer almaktadır. Örnek olarak, Tunç'un (2022) *Etno-Kültürel Karşılaşmalar ve Toplumsal Kabul: Konya'daki Mülteci Çocukların Gündelik Yaşam Deneyimleri* ve

Aksoy'un (2022) *Mülteci Lise Öğrencilerinin Yoksulluk Deneyimleri: Eskişehir'de Bir Saha Çalışması* başlıklı çalışmaları, mültecilerin bireysel ve toplumsal deneyimlerini detaylı biçimde inceleyen araştırmalar arasında yer almaktadır.

Şekil 7. Mülteciliğin ulusal ve uluslararası etkilerine göre konular

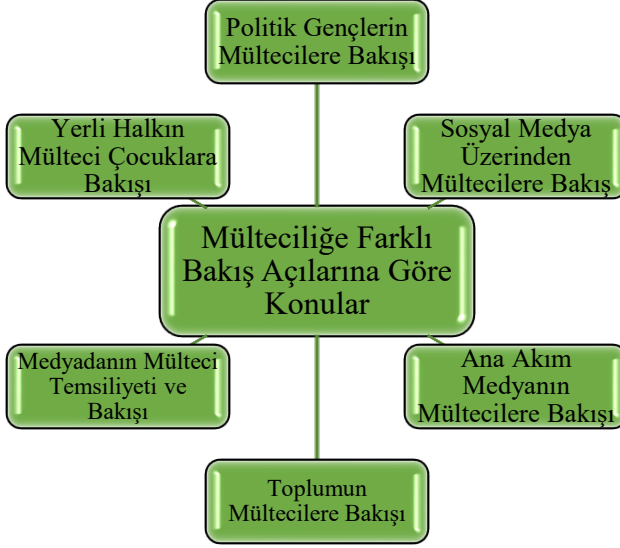

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin mülteciliğin ulusal ve uluslararası etkilerine göre konularının dağılımı, Şekil 7'de gösterilmektedir. Bu bağlamda tezler, mülteci üreten ülke sorunları ve etkileri, mülteciliğin çevre ülkelere etkileri, mülteciliğin ülke ilişkilerine etkileri, mülteciliğin ulusal ülkelere etkileri, mülteciliğin bölgesel ülkelere etkileri ve mülteciliğin küresel etkileri şeklinde tasnif edilmiştir. Ayrıca, bu durumun ülkeler arası ilişkileri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği anlaşılmaktadır. Örneğin, Zorba'nın (2020) *Yeni Güvenlik Tehditleri Bağlamında Mülteci Sorununun Türkiye-AB İlişkilerine*

Etkilerinin Analizi ve Çözüm Önerileri çalışması, dikkat çeken araştırmalar arasında yer almaktadır.

Şekil 8. Mülteciliğe farklı bakış açılarına göre konular

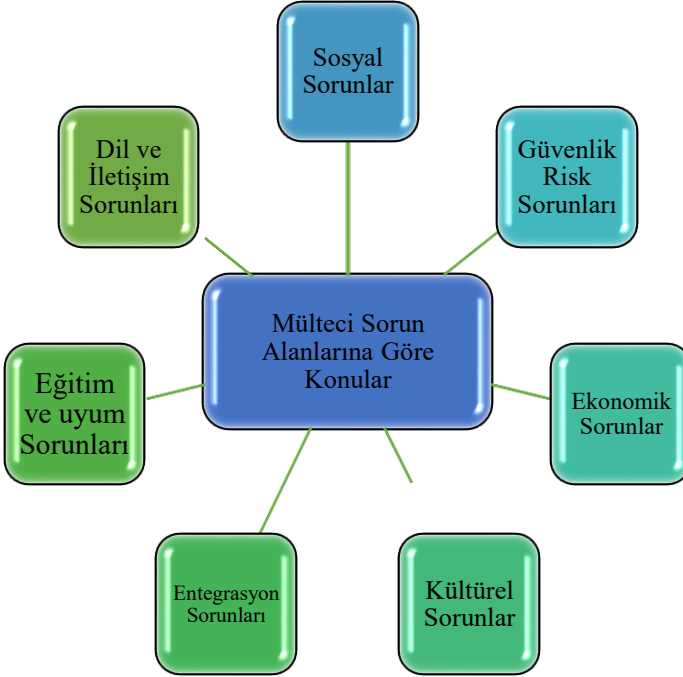

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir

Siğınmacı ve mültecilerin gittikleri ülke tarafından doğru bir şekilde iskan ve istihdam edilmeleri gerekmektedir. Çünkü mültecilerin belirli alanlarda yoğunlaşmaları, toplumun onlara bakış açılarını doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, incelenen tezler göre mültecilere yönelik bakış açıları, Şekil 8’de aktarılmaktadır. Tezler incelendiğinde, sosyal medya üzerinden mültecilere bakış, ana akım medyanın mültecilere bakışı, toplumun mültecilere bakışı, medyanın konuyu işleyiş tarzı ve temsiliyeti ile politik gençler ve yerli halkın mültecilere bakışı gibi konularda çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, toplumun ve yerel halkın mültecilere ve özellikle çocuklara yönelik bakış açılarına odaklanan araştırmaların da mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Örnek olarak, Şimşek’in (2023) *İzmirli Mültecilere Bakışı Üzerine Bir Alan*

Araştırması çalışması, bu konulara örnek teşkil eden bir araştırmadır.

Şekil 9. Mülteci sorun alanlarına göre konular

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir

Araştırma kapsamında incelenen tezlerden bazıları, mülteci sorunlarına odaklanmaktadır. Bu bağlamda, Şekil 9'da görüldüğü üzere, mültecilerin yaşadıkları sorunlara göre genel bir bakış açısı sunmaktadır. Ayrıca incelemeler sonucunda mülteci sorunlarına göre tasnif edilen tez konuları ise şunlardır: sosyal, ekonomik, kültürel, güvenlik, eğitim, dil ve iletişim ile entegrasyondur. Ayrıca, söz konusu tezlerde bu sorunların çözümüne yönelik öneriler de sunulmaktadır. Örnek olarak, Çevik'in (2022) *Toplumsal İlişkiler ve Göç*

Politikaları Bağlamında Sosyo-Kültürel Entegrasyon: Ankara'daki Suriyeli Mülteciler Örneği çalışması, bu konuya dikkat çeken araştırmalar arasında yer almaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, 2013–2024 yılları arasında “mültecilik” konusu üzerine yazılan doktora tezlerinde çeşitli değişkenlere vurgu yapmaktadır. Örneğin, Kardeş'in (2021) *Türkiye'de Eğitim Alanında Mültecilerle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi* başlıklı çalışmasında, yalnızca eğitim alanındaki tezler incelenmiştir. Benzer şekilde, Tatlıoğlu ve Apak'ın (2018) *Suriyeliler Hakkında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme* çalışması, sadece Suriyeli geçici koruma altında olanları kapsamaktadır. Ayrıca Karakartal ve Şaşman Kaylı'nın (2022) *Mülteci Kadınlara Odaklanan Lisansüstü Tezlere Genel Bakış: Bibliyografik Bir Analiz* çalışması ise sadece mülteci kadınlara odaklanılmıştır. Bu çalışma ise konu, göçmen grubu, sorun alanı veya benzeri herhangi bir sınırlamaya gitmeden, tüm tezleri kapsayacak şekilde gerçekleştirilmiştir.

Mültecilerin yaşadıkları sorunların nitelikli bir şekilde aktarılması için saha araştırmasının öncelikli olarak tercih edilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda, analiz edilen tezler arasında saha araştırmaları içerisinde en fazla nitel araştırmanın yapılması hem sosyal bilimler hem de mültecilik konusu açısından dikkate değerdir. Çünkü Bada'nın (2023) belirttiği üzere, nitel araştırma yöntemi, insan deneyimlerine ilişkin derinlemesine bilgi sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca araştırmacının, katılımcılarla doğrudan etkileşimde bulunarak, bireylerin olgu ve olayları nasıl algıladığını ve deneyimlediğini anlaması da kolaylaşmaktadır.

Araştırma çerçevesinde, tezlerin 20 farklı ana bilim dalında hazırlandığı görölmektedir. Özellikle eğitim ve öğretim, sosyoloji, siyasal bilimler, uluslararası ilişkiler ve psikoloji gibi alanlarda en fazla tez hazırlanması dikkat çekmektedir. Alkar ve Atasoy'un (2020) yaptığı göçle ilgili çalışma da bu alanlarda yoğunlaşıldığını göstermektedir. Bu durum, ana bilim dallarının toplumu doğrudan ilgilendiren konular üzerine yoğunlaşmasıyla ilişkilendirilebilir. Ayrıca, tezlerin farklı ana bilim dallarında ve çeşitli konularda ele alınması, mülteciliğin çok boyutlu ve geniş etki alanına sahip bir olgu olduğunu da ortaya koymaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen tezlerde, mülteci sorunlarına, mültecilerin temel haklarına, toplumun bakışına ve yaşam deneyimlerine vurgu yapılmaktadır. Literatürde de belirtildiği üzere, mültecilik, sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel nedenleri ve sonuçları olan, toplumlar üzerinde ciddi etkiler oluşturan karmaşık ve çok boyutlu bir olgudur (Akkaş, 2015). Günümüzde, mülteci ve sığınmacılar, geçici veya kalıcı olarak sığındıkları ölkelerde, en temel haklardan yoksun olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Bu süreçte, hassas ve kırılgan gruplar arasında yer alan çocuk ve gençlerin eğitim ve gelecek hakları, yaşamsal hakları kadar önem arz etmektedir. Bu nedenle, temel haklardan biri olan eğitim hakkının devletler tarafından sağlanması zorunludur. Araştırma kapsamında incelenen tezlerin birçoğu, özellikle mültecilerin eğitim sorununa odaklanmaktadır. Örneğin, Atalay'ın (2024) *Farklı Ölkelerden Türkiye'ye Göç Eden Mülteci Öğrencilerin Karşılaştıkları Okul İklimi, Okul Aidiyetleri ve Uyumları* çalışmasında bu durum detaylı şekilde ele alınmaktadır. Benzer biçimde, Yıldız'ın (2024) *Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Dil ve Uyum Sorunları* çalışması da mülteci öğrencilerin karşılaştığı eğitimsel zorluklara dikkat çekmektedir. Çünkü yeni gelen toplulukların topluma entegrasyonu, büyük ölçüde

eğitim yoluyla mümkün olmaktadır. Bu bağlamda, mültecilerin eğitimi yalnızca topluma uyumu kolaylaştırmakla kalmayacak, aynı zamanda birçok olumsuz riski de azaltacaktır.

Araştırma çerçevesinde mültecilik konusunun 20 farklı ana bilim dalında ve çeşitli konularda incelenmiş olması, sorunun çok boyutlu ve kapsamlı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum aynı zamanda göstermektedir ki, mülteci sorunu, bazı ülkeleri doğrudan, bazılarını ise dolaylı olarak etkileyen, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutları bulunan, karmaşık ve küresel bir olgudur. Ayrıca, Erbaş ve Alioğlu Türker'in (2019) mülteciliğin ulusal ve uluslararası düzeyde etki boyutuna sahip bir olgu olduğuna dair vurgusu, bu bulguyu desteklemektedir.

Kaynakça

- Acar, F. (2019). *Türkiye- Avrupa Birliği Mülteci Politikaları ve Suriyeli Mülteciler (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Akçadağ, E. (2012). *Yasa dışı göç ve Türkiye*. İstanbul: Bilgesam.
- Akkaş, İ. (2015). Suriyeli'ler: Sınırlar Ötesindeki Yaşam Mücadelesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 3(1), 92-114.
- Aksoy, M. (2022). *Mülteci Lise Öğrencilerinin Yoksulluk Deneyimleri: Eskişehir'de Bir Saha Çalışması (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Anadolu Üniversitesi.
- Akyürek, İ. B. (2007). *Mülteci Hukuku ve Türkiye Uygulaması*. Kırklareli.

- Alkar , E., & Atasoy, E. (2020). Türkiye'de Göç Üzerine Yapılan Doktora Tezlerine Yönelik Bir İçerik Analizi. *TESAM Akademi Dergisi*, 7(1), 67-89.
- Atalay, M. (2024). *Farklı Ülkelerden Türkiye'ye Göç Eden Mülteci Öğrencilerin Karşılaştıkları Okul İklimi, Okul Aidiyetleri ve Uyumları (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Trabzon Üniversitesi.
- Bada, E. (2023). *Exploring the Healing Journey: A Conceptual Method of Approach for Culturally Informed Social Work*. University of East London.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5(2), 368-388.
- Barkın, E. (2014). 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 330-357.
- Çevik, H. (2022). *Toplumsal İlişkiler ve Göç Politikaları Bağlamında Sosyo-Kültürel Entegrasyon: Ankara'daki Suriyeli Mülteciler Örneği (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Demirci, Z. (2019). *Küresel Kamusal Bir Mal Olarak Mülteci Koruması, (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi. İzmir.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204.
- Drisko, J., & Maschi, T. (2016). *Content Analysis*. New York: Oxford University Press.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9).

- Erbaş, H., & Alioğlu Türker, Ö. (2019). Göç Araştırmaları Alanında Kavramsal Sorunlar ve Etik/Politik sorumluluklar. *DTCF Dergisi*, 59(2), s. 883-911.
- Erbaşı Çuhadır, A. (2020). *Türkiye Örneği Işığında Uluslararası Hukukta Mülteciler (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. İstanbul Üniversitesi.
- Ergüven, N., & Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), 1007-1061.
- Karakartal, H., & şaşman Kaylı, D. (2022). Mülteci Kadınlara Odaklanan Lisansüstü Tezlere Genel Bakış: Bibliyografik Bir Analiz. *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(26), 421-438.
- Kardeş, S. (2021). Türkiye’de Eğitim Alanında Mültecilerle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 837-855.
- Kaya, İ., & Yılmaz Eren , E. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlölükleri*. İstanbul: Seta.
- Nurdoğan, A., & Öztürk, M. (2018). Geçiçi Koruma Statüsü ile Türkiye'de Bulunan Suriyelilerin Vatandaşlık Hakkı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3), 1163-1172.
- Perruchoud, R., & Redpath-Cross, J. (2009). *Uluslararası Göç Hukuku: Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü.
- Resmi Gazete. (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. mevzuat.gov.tr. adresinden alındı

- Sak, R., Şahin Sak, İ., Öneren Şendil, Ç., & Nas, Ş. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250.
- Şimşek, O. (2023). *İzmirliilerin Mültecilere Bakışı Üzerine Bir Alan Araştırması*. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Tatlıoğlu, O., & Apak, H. (2018). "Suriyeliler" Hakkında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(40/2), 227-254.
- Tunç, G. K. (2022). *Etno-Kültürel Karşılaşmalar ve Toplumsal Kabul: Konya'daki Mülteci Çocukların Gündelik Yaşam Deneyimleri (Yayınlanmamış Doktoraz Tezi)*. Anadolu Üniversitesi.
- UNHCR. (2010). *Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*.
- UNHCR. (2025). *UNHCR'nin Mülteci Nüfus İstatistikleri*.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, İ. (2024). *Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Dil ve Uyum Sorunları (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Zengin, O., & Çalış, N. (2017). Türkiye'de Sosyal Hizmet Araştırması: Son 10 Yılda Sosyal Hizmet Anabilim Dallarında Yazılan Tezler Üzerine Bir İnceleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1260-1273.
- Zorba, H. (2020). *Yeni Güvenlik Tehditleri Bağlamında Mülteci Sorununun Türkiye-AB İlişkilerine Etkilerinin Analizi ve Çözüm Önerileri (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Yalova Üniversitesi.

